

Den røde by i 50'erne

v/ Poul Christian Kragelund, forfatter og fortæller

En ny bydel

Det regnede den søndag eftermiddag – i år 1948, da jeg for første gang satte benene i “Den Røde By” i Vangede. Kun fire år gammel – og pokkers nysgerrig – jokkede jeg, sammen med mine forældre og søskende, rundt og ledte efter vores nye bolig – et rækkehus med adressen Myrtoften 35. Vi vadede i mudder til anklerne – passerede rækker af ensartede, ufærdige huse. Kun de spritnye vejskilte var fikse og færdige. Far læste højt: Mosegårdsvej, Myrtoften, Moselukket. “Vi skal bo på gammel mosebund”, forklarede han. Det satte gang i fantasien, for jeg vidste, at mosekonen brygger. Se hun skjulte sig nok i området – og bryggede på lidt af hvert!

Vi kom fra en mindre lejlighed i Ordrup. Far havde hørt om de nye rækkehuse i Vangede, og han havde straks slået til. Mor, derimod, var langt fra begejstret. Vangede var for hende en udørk – langt uden for lands lov og ret.

Men vi flyttede ind i Myrtoften, og inden længe gik tingene i hak – i al fald for os børn. Der var masser af andre børn at lege med. Kvarteret emmede af liv fra tidlig morgen til sen aften. Kvinderne gik hjemme og rørte i kødgryderne, og børnehaverdet var en by i Sibirien.

Datidens “au pair-piger”

“Mødrehjælpen” havde et godt tilbud til børnefamilier. Man kunne blive værtsfamilie for en ung, gravid pige, der flyttede ind og hjalp til med husholdning og børnepasning. Når pigen så skul-

le føde, flyttede hun ud igen, og man kunne ansøge om en afløser. Vores familie havde igennem flere år glæde af de unge piger fra “Mødrehjælpen”. Gladest var vi for Anni – en sød, frisk pige, der lærte os sanglege som “Tag den ring og lad den vandre” og “Munken går i enge”. Hun gik tur med os i Nymosen – og så ud til at kunne lide det! Og da tiden nærmede sig, hvor hun skulle føde – ja, da tog hun os børn med hen i varehuset “Zephyr”, der lå på hjørnet af Vangedevej (nu Vangede Bygade) og Mosegårdsvej. Og inde i dybet, hvor legetøjsafdelingen befandt sig, fik vi lov til at vælge hver en lille afskedsgave. Det var stort!

Søndagene

De første tolv år af mit liv holdt mine forældre ikke ferie. Far arbejdede altid, kun om søndagen holdt han delvist fri.

Søndagene startede altid ved syvtiden, hvor far og jeg kørte til Skaftes Bageri på Ordrupvej. Der var ellers hele tre bagere i Vangede: én på Stolpehøj, én på hjørnet af Sognevej/Snoegårdsvej og én på Vangedevej (nu Vangede Bygade). Men far foretrak absolut bageren fra vores gamle kvarter i Ordrup. For ham kendte han, og de fik en sludder. Og når vi gik ud af bageriet, råbte Bager Skaftes altid efter os: “Hils Grete-mor!!!”. Den slags satte far pris på. Når vi så kom hjem med morgenbrød og aviser, havde mor lavet kaffe, og mine søstre sad bænket ved morgenbordet – altid iført nattøj og med piller i håret.

Og morgenmåltidet trak ud. Der blev hygget, fordøjet, sludret og læst aviser, og der blev lyttet til musik fra grammofonen, fx. Helmuth Zacharias og hans orkester med “Når de grønne bøge springer ud” og Victor Cornelius med hans drivende sentimentale “Mor er den bedste i verden...”. Far og mor elskede den slags musik. Og vi andre lyttede med.

Efter morgenmaden skulle vi altid med far ud at køre – turen gik til skov og strand. Og hvis det var fodboldsæson, så var eftermiddagen båndlagt: Far og jeg tog i Idrætsparken. B1903's kampe havde første prioritet, men Frem's, SIF's, B93's, AB's og KB's kampe gik også an. Uden for fodboldsæsonen kørte vi rundt inde i København og så på modebutikkernes vinduer. Far levede af at være på forkant med udviklingen inden for damemoden. Og vi endte altid i fars kjoleforretning på Nørrebro, hvor der skulle tjekkes og ordnes.

Og da Villabyernes Bio i Vangede stod færdigbygget i sluthalvtredserne, lejede far en af biografens udstillingsmontrer, så Vangedes kvinder kunne se, at det var inde på Nørrebro, at det foregik. Og far fik mange Vangede-kunder – vel nok især fordi han også solgte på “afbehold”, som man sagde.

Kratluskeri

Midt i Den Røde By var der anlagt en græsplæne med buske omkring. Og efterhånden, som buskene voksede til, blev de mere

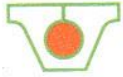
re og mere anvendelige for os børn, når vi legede skjul og den slags. Men buskene kunne også bruges til andet – viste det sig. Pludselig en dag var brødkuskens datter blevet gravid med en af kvarterets unge løver. Og viceværten, der hed Jensen, påstod, at elskovsakten havde fundet sted i buskadset ved den grønne plet. Og han fik beboerforeningen med på, at buskene skulle klippes helt ned til grunden, så man i fremtiden undgik uønsket kratluskeri. Og Jensens strategi har vist sig at være langtidsholdbar. Den dag i dag er buskene ved den grønne plet klippet helt i bund. Kønt er det ikke, men sikkerheden – den er i top!

Hairværk i Myrtoften

Mor kunne være meget humørfyldt. Tit gik hun rundt hjemme i køkkenet og sang af fuld hals. Melodierne var kendte, men teksterne lavede hun selv. Og hun sang på alle sprog: Italiensk, fransk, tysk og engelsk – og det hele var fup og fidus. I virkeligheden bryggede hun selv ordene, men sprogtonen ramte hun meget godt. Først da vi nåede en vis alder, gennemskuede vi hendes pjat.

Mor forvandlede hverdagen til en festforestilling – drømte sig langt væk. Mine søstre var tit med på drømmevognen, mens jeg foretrak det mere konkrete: fodbold og bøger.

Og mor kunne finde på at hive en af kvarterets drenge ind i huset, fordi hun syntes, at hans hår

strittede for meget. Så halede hun ham ind på badeværelset, hvor hun greb fars hårsprit og brillantine – og pøsede fluidummet ud i knoppen på den værgeløse knægt. Lidt efter stod han fiks og færdig udenfor på vejen og lignede en reklame for Brylcreme. Heldigvis syntes de fleste af mine kammerater, at mors happening var helt ok.

Farvegrænser

Som 12 år fik jeg min første cykel. Den var købt brugt – og alt for lille. Og så var den flødefarvet! Ren katastrofe! Den slags gik bare ikke i Vangede. Jeg kunne ikke vise mig noget sted med den cykel uden det fremkaldte aggressioner, så den blev gemt langt væk.

Min kammerat, John fra Mosegårdssvej, oplevede noget tilsvarende, da han fik en grøn træningsdragt af sine forældre. Den gik heller ikke! Han måtte lægge den spritnye dragt på hyl den til stor ærgrelse for forældrene. Men alle rigtige Vangede-drengene brugte blå træningsdragter dengang i 50'erne, så at stille op i en grøn var helt uacceptabelt! Den slags lærte man hurtigt!

Kønsroller og hvidvask

I slutningen af 50'erne blev mor, som så mange andre kvinder, hentet ud på arbejdsmarkedet. Far "ansatte" hende i tøjbutikken på Nørrebro. Det betød ikke, at hun slap for forpligtelserne i hjemmet. Nej! hun dobbeltjobbede – simpelt hen! Dog var det altid far, der købte ind til aftensmaden. Han kendte slagteren i Blågårdsgade og grønthandleren på Jagtvej. Og han elskede at købe stort ind.

Vores vasketøj blev i mange år hentet af en chauffør fra vaske-

riet "Sort-til-hvidt" ovre i Søborg. Og når tøjet var vasket og rullet, ja så returnerede chaufføren hele molevitten igen. En virkelig dyr løsning, der – efter at jeg var flyttet hjemmefra – blev afløst af, at far i weekenderne vaskede på et "vasketeria" i Buddinge. Mor vaskede aldrig! Far købte ellers på et tidspunkt en vaskemaskine. Men den blev blot placeret i kælderen og stod der, ubenyttet, i mange år. Og længe efter at far var død, og mor havde besluttet at flytte til en mindre bolig på Nybrovej – ja, så blev vaskemaskinen gravet frem fra dybet og solgt. Den blev simpelt hen båret ud af huset i nøjagtig samme stand og indpakning, som den i sin tid var ankommet i.

To historiefortællere

Den Røde Bys små unger ringede tit på hos os i Myrtoften – blot for at høre, om min lillesøster, Kisser, kom ud og fortalte historier. Og det gjorde hun. Og hun fortalte – og fortalte – til langt ud på aftenen. Også om vinteren, når sneen dalede ned, stod hun derude i mørket og lod fantasien råde. Og de små slugte hvert ord, der forlod hendes læber. Hun var en fænomenal fortæller lige til sin død i 2006.

Men der var også andre fortællere i Den Røde By – Jens fra Moselukket for eksempel. Han gav os børn nogle uforglemmelige stunder, når han – inde i sit telt eller inde mellem buskene – lod fortællingerne flyde lige fra leveren. Den knægt var guld værd!

BT og bibliotekerne

Hver dag købte jeg BT på vej hjem fra Mosegårdsskolen. Frørup, den lokale kioskmænd, lagde simpelthen avisen frem på di-

skens, når han så mig. Og jeg tyrede avisen – bagfra. Tegneserierne og sportssiderne først. I skolen blev jeg kaldt for BT – kammeraterne havde luret mig! Og den borgerlige formiddagsavis gav mig stof til adskillige stile, bl.a. en om indkomstskat kontra forbrugsskat. Den stil imponerede min dansklærer, frk. Krøigaard, så meget, at hun læste den højt for klassen – uden at afsløre stilens sociale slagside. Det var pænt af hende!

Ud over den daglige avis læste jeg – til forskel fra mine forældre – også bøger. Klassikere som Onkel Toms Hytte, Frændeløs, Robinson Crusoe, De Tre Musketerer etc., men også Flemming- og Jan-bøgerne og mine søstres Puk-, Sussi- og Pernillebøger. Men på biblioteket kom jeg aldrig. Det gjorde man bare ikke i min familie. Kun en enkelt gang lykkedes det en kammerat at lokket mig med ind på skolens bibliotek. Her lånte jeg to bøger med spændende forsider. Men da jeg kom hjem, viste det sig, at bøgerne var skrevet på engelsk. Det bekræftede min grundholdning: Biblioteker var ikke noget for mig!

Drengene i den røde by

Det vrimlede med drenge i "Den røde by" dengang i 50'erne, så det var let at finde kammerater, der delte ens interesser. Og interesseområderne var vidt forskellige. Vi delte os i grupper som fodboldslænget, fantasterne, drøvtyggerne, væddeløberne, løsgængerne og flipperne.

Fodboldslænget

De fleste af os drenge tilhørte "fodboldslænget". Vi morede os herligt med den lille runde hele året – uanset vind og vejr. Og vi kunne kendes på knæene, der altid strålede i alle regnbuens farver. Det skyldtes dels sårene, dels den overdrevne brug af jod. De voksne podede, og podede, vores knæ med det forhadte, gulbrune fluidum: "voksenjod". Selv foretrak vi ellers den mildere, knaldrøde "børnejod". Men den gik bare ikke. De voksne holdt på "voksenjoden", de kunne jo se (og høre), at den virkede. Vi børn hang oppe under loftet, når joden blev hældt i sårene.

Også om vinteren, når der lå højt med sne, mødtes vi og lod-sede til den runde. Og selv om de fleste af os spillede i omeg-

Kildebakkehusene. Foto Lokalhistorisk Arkiv, Gentofte. Fotoer af Jonals Co, 1949

nens fodboldklubber: B 1903, KFUM, HIK, GVI etc., så spillede vi også derhjemme i Myrtoften og på markerne. Og vi kedede os aldrig. Og viceværten var konstant på nakken af os. Græsplænerne måtte ikke betrædes, og vi bestilte ikke andet end at slide på dem. Og viceværten lå på lur og snupede vores bold, og han klagede til vores forældre, og han truede os med alverdens ulykker – men lige meget hjalp det. Den lille runde spandt på de forbudte plæner hver eneste dag. Og når vores forældre kaldte os ind om aftenen efter mørkets frembrud, gemte vi os – for snart efter at finde et nyt sted, hvor vi kunne jonglere med vores kæreste legetøj. Og når vi til sidst blev fundet, tog vi skideballen med oprejst pande.

En tv-kikker

Men fodboldslænget rummede en afviger. Han hed Gert. Og han chokerede os en dag, hvor vi som sædvanligt spillede fodbold oppe på marken. Pludselig bekendtgjorde han, at han skulle hjem og se fjernsyn! Vi var lige ved at besvime. Dels havde vi ikke noget tv, dels var det da helt uhørt at prioritere på den måde. Han var bare en "tante", syntes vi. Og så spillede vi i øvrigt videre.

Fantasterne

Men der var også drenge, der ikke drømte om at spille fodbold, det gjaldt fx. "fantasterne". Blandt dem var "Jønke" absolut nr. 1 – en vild krabat, der eksperimenterede med lidt af hvert. Når han fx. byggede underjordiske huler oppe på marken, så var vi andre med et stykke af vejen, og han medbragte "våben", så vi kunne foretage raids i omegnen.

Vi sloges fx. tit med "Søborg-bisserne" – de var hovedfjenden. Og Jønke var altid i spidsen. Vi andre kom i en lang hale bagefter. Og han havde redskaber, så vi kunne ridse os i arme og blande blod. Han var den store høvding – vi var hans mænd! Men flertallet af os kørte hurtigt træet i livet som fredløse – dog ikke Jønke og hans hird. De fortsatte muldvarpearbejdet ovre på markerne og havde efterhånden gange og huler overalt. Skjult for alt og alle – især for de voksne. Deres jægerliv blev mere og mere fantasifuldt – og farligt. Og en dag gik det helt galt: Jønkes forældres hus og have stod i lys lue. Og Jønke blev forfærdeligt forbrændt på krop og i ansigt. Han lå længe på hospitalet og var næsten ukendelig, da han endelig kom tilbage. Men han var straks parat til nye, dristige eventyr sammen med vennerne. Når vi andre fes af sted efter en fodbold, byggede de videre på deres alternative univers. Og sådan fortsatte de – utrættelige og upåvirkelige.

Løsgængerne og flipperne

"Bjæffer" og "Spadder" var de mest markante "løsgængere". De drev omkring og lavede numre, og det var ikke småting, de to fandt på. "Spadder" døde ganske ung. Rygtet sagde, at han havde fjernet et tungt dæksel fra vejbanen et sted og havde tabt det over sin hæl – og at han døde, fordi han var "bløder".

"Bjæffer" sloges jeg tit med. Han var absolut min overmand – jeg havde ikke en chance. Han var stor og tung. Alligevel sloges vi ustandseligt – for sjov. Faktisk var han en hyggelig fyr, der blot var lidt længe om at finde sit ståsted.

Endnu en "løsgænger" døde pludseligt. En dag ved morgensang meddelte skoleinspektøren på Mosegårdsskolen, at "Guddi" var blevet fundet druknet. Han havde "lånt" en båd ved Lyngby Sø, og så var han sejlet ud midt på søen og var kænret. Det var forfærdeligt – og helt uforståeligt!

"Kragen" var en af kvarterets få "flipper". Han eksperimenterede med underlige stoffer og fik en mærkelig, usund kulør. De alternative miljøer inde i Hovedstaden trak i ham – han var bl.a. med til at starte "Huset i Magstræde". "Kragen" var en flink fyr, men aparte. Hans mor var en pæn, borgerlig lærerinde, så vi forstod ikke helt, hvorfor "Kragen" fløj så skævt. I virkeligheden fløj han måske højt og flot – hvem ved?

Tilbageblik

Det gav grobund for konflikter, at vi drenge i "Den Røde By" var så forskellige, men det gav også mulighed for at udvikle sociale kompetencer. Og selv om rækkehusmiljøet var uharmonisk – og kontaktformen tit lige på og hård, så var der også plads til skæg og ballade og til at indgå varige venskaber.

Og når jeg som voksen er løbet på barndomsvenner fra Myrtoften, Moselukket og Mosegårdsvej, så har det altid været forbundet med store smil og gensynsglæde. Og på forbløffende kort tid er "glemmebogen" blevet hevet frem – og vi har bladret i den. Og selv de groveste hændelser fra dengang i 50'erne er lynhurtigt blevet forvandlet til gode historier. Sådan er det bare, og det er vel, når alt kommer til alt, sportsligt set ok!